

Toespraak van Jan Jaap Knol tijdens de bijeenkomst ter afsluiting van de TOP-regeling.

Gouda, 3 november 2008

Dames en heren,

In mijn inleiding wil ik graag bij drie onderwerpen stilstaan.

Ik begin bij de jeugdtheaterscholen, wil dan iets zeggen over de bijdrage van het cultuurbeleid aan de ontwikkeling van deze scholen om te eindigen bij het Fonds voor Cultuurparticipatie. Je zou er op zo'n feestje als vandaag misschien haast vergeten bij stil te staan. Maar waarom zijn de jeugdtheaterscholen toch zo succesvol? Lezend in het rapport van Piet Barendse, nadenkend in het afgelopen weekend en kijkend naar de presentaties zojuist, kwamen er verschillende verklaringen bij me op. De eerste reden is dat theater door alle eeuwen heen jongeren weet te raken in het hart. Wie kijkt naar een geslaagde jongerenvoorstelling, heeft weer een week een goed humeur. Want zo aanstekelijk is het enthousiasme en de energie waarmee de acteurs op het podium staan. En zo sterk kunnen ze er staan als een echt ensemble. Zo overtuigend ook kunnen de emoties zijn die ze overbrengen in hun spel. De kracht van theater is van alle tijden en alle plaatsen. Elke generatie brengt weer zijn Romeo's en Julia's. Zijn nieuwe Antigone's en jonge Don Juans. Én zijn nieuwe eigen repertoire, zoals veel eigen producties van de jeugdtheaterscholen laten zien.

Maar dan de tweede reden: waarom zijn de jeugdtheaterscholen juist in Nederland zo succesvol? De tweede verklaring schuilt volgens mij in de grote inbreng die aan de jongeren zelf gegeven wordt bij de invulling van de voorstelling. De jonge spelers zijn geen volgzaam uitvoerders van een strak regieconcept. De jeugdtheaterscholen staan in een echt Nederlandse theatertraditie. De tekst is hier niet heilig, en de regisseur al evenmin. De traditie is herkenbaar van de JTS in Gouda via Dox en de Noorderlingen tot aan Toneelgroep Amsterdam. Maar er is ook nog een derde verklaring. Het klimaat voor de jeugdtheaterscholen is gunstig in ons land. In hun relatieve kleinschaligheid hebben de jeugdtheaterscholen zich een vaste plek verworven in het culturele aanbod. Niet alleen in grote steden als Rotterdam en Den Haag, maar ook in Gouda of Amersfoort zijn het plekken waar jongeren zich thuis voelen. Organisaties met een menselijke schaal waarin de leiding vaak zowel de artistieke als de organisatorische koers bepaalt. Over menselijke schaal gesproken: steeds is het de combinatie van hartstocht voor het werken met jongeren aan de ene kant met een hoge mate van professionaliteit in het theatervak aan de andere kant waardoor de leiders van de jeugdtheaterscholen hun leerlingen tot indrukwekkende prestaties brengen. Het succes van een jeugdtheaterschool is – nog steeds - vaak het verhaal van die ene man. Of die ene vrouw. Of die gelukkige combinatie van twee of drie van hen.

Wat heeft cultuurbeleid nog toe te voegen aan deze verklaringen? Gelukkig wel het een en ander. Vijf jaar geleden vonden het voormalige FAPK, het ministerie van OCW, het VSB-fonds en Theaterwerk elkaar in een gezamenlijk programma voor extra projectsubsidies voor de jeugdtheaterscholen: de zogenaamde TOP-regeling gericht op een verdere professionalisering van de jeugdtheaterscholen. Het was een samenwerking die effectief is gebleken. En stimulerend. Zo hebben OCW en het VSB-fonds elkaar opnieuw gevonden bij de introductie van de cultuurkaart. Juist in het circuit van amateurkunst en cultuureducatie zijn de private fondsen voor het overheidsbeleid zeer belangrijk. Het nieuwe fonds voor cultuurparticipatie ziet het VSB-fonds, maar ook het Prins Bernhardfonds, de Stichting Doen en andere dan ook nadrukkelijk als partners. Gerja Meima heeft in haar inleiding al de opbrengsten van vijf jaar TOP-regeling gepresenteerd. De regeling heeft aan haar doel beantwoord: de sector is verder geprofessionaliseerd, wel vooral in artistiek-inhoudelijk en onderwijskundig en iets minder in zakelijk opzicht. Er is verder meer – financiële – steun van de gemeentelijke overheid.

Bij alle terechte waardering voor het landelijke karakter van de TOP-regeling, moeten we inderdaad niet vergeten dat vaak de gemeentelijke overheid een heel belangrijke partner voor de jeugdtheaterschool is. Het vergt vaak veel lobbywerk, het duurt soms lang, te lang, maar even vaak zijn gemeenten een onmisbare steun gebleken bij het vinden van geschikte huisvesting en het verlenen van structurele. Er is – zo laat het onderzoek van Piet Barendse ook zien – nog veel groei mogelijk. Er zijn nu circa 60 scholen op 443 gemeenten. Binnen veel gemeenten zal er zeker belangstelling voor zijn. De Stichting Netwerk Theaterscholen zou dan ook zeker met de VNG moeten gaan praten hoe er geschikte informatie, passende handreikingen en enthousiasmerende bijeenkomsten kunnen komen om belangstellende gemeenten te bereiken. Maar in zo'n handreiking zou wat mij betreft toch advies nummer 1 moeten zijn: vind de juiste mensen. Daar ligt steeds de sleutel, bij artistiek leider met hart voor jongeren en hart voor hun vak. Vanuit het landelijk programma Cultuur en School, maar ook door de gemeenten is er de afgelopen jaren sterk ingezet op een vergroting van de mogelijkheden voor cultuureducatie in en rond het onderwijs. Dat is zeker ook het jongerentheater ten goede gekomen.

Omgekeerd bleek het jongerentheater vaak de beste weg om jongeren cultureel actief te laten zijn. Er kwamen theaterklassen op cultuurprofiel scholen. Gerenommeerde theatergroepen als het Noord Nederlands Toneel en Toneelgroep Amsterdam begonnen met speciale theaterprojecten. Er is zelfs een heel circuit ontstaan van groepen die – bij gebrek aan een beter woord – vaak semi-professioneel worden genoemd. Jonge theatergroepen, geworteld in de urban culture, waarmee Nederland internationaal naam maakt. ISH reist

inmiddels van Shanghai naar Sao Paulo. Iets dichterbij huis volgen de Duitse en Vlaamse collega's met grote interesse de ontwikkelingen in Nederland.

Actieve cultuurparticipatie door jongeren kan rekenen op veel steun van het kabinet. Minister Plasterk heeft een 10-punten plan voor cultuurparticipatie opgesteld en er zelfs een nieuw fonds voor opgericht. Hoe kan dit nieuwe Fonds voor Cultuurparticipatie verder bijdragen aan de mogelijkheden voor jongeren om actief aan theater te doen?

Langs twee wegen.

Allereerst maken in het kader van het fonds alle provincies en 35 grote gemeenten op dit moment hun programma's voor cultuurparticipatie voor de komende twee jaar. Er is hierbij steeds sprake van co-financiering van rijksgeld met lokale of provinciale middelen. De programma's vervangen het voormalige Actieplan Cultuurbereik en draaien in hoge mate om het bevorderen van actieve cultuurbeoefening, met name door jongeren. Van meerdere gemeenten weet ik dat de versterking van het jongerentheater een bijzondere plaats in hun programma inneemt, via jeugdtheaterscholen of in andere vorm. Samenwerking is in de plannen vaak een sleutelwoord. Met name in kleinere steden is het van groot belang dat culturele voorzieningen samen optrekken. Een nauw contact tussen scholen, het Centrum voor de Kunsten en de jeugdtheaterschool hoort vanzelfsprekend te zijn. Op heel praktisch niveau als het gezamenlijk benutten van faciliteiten en het programmeren van voorstellingen, maar ook op meer strategisch niveau als het gaat om het bereiken van jongeren. Het onderzoek van Piet Barendse laat zien dat veel jeugdtheaterscholen al structureel samenwerken met scholen. Die tendens zal verwacht ik de komende jaren alleen maar toenemen.

In de tweede plaats zal het Fonds vanaf volgend jaar ook via zijn regelingen directe stimuleringsubsidies mogelijk maken rechtstreeks voor verenigingen en instellingen. Daar kunnen ook de jeugdtheaterscholen van profiteren. Het zal draaien om projecten met een landelijke voorbeeldwerking. Ik denk dan aan bijzondere artistieke producties, de ontwikkeling van nieuwe methodieken, of activiteiten gericht op een versterking van het collectief, in de vorm van professionele promotie en marketing, versterking van de zakelijke organisatie of deskundigheidsbevordering. Gezien de reputatie van het Nederlandse jongerentheater in het buitenland willen we ook graag een programma voor internationale samenwerking opzetten. Gericht op tweerichtingsverkeer overigens, want we kunnen ook veel leren uit het buitenland. Het fonds komt begin volgend jaar met zijn nieuwe regelingen. Ik nodig bij deze graag de Stichting Netwerk Jeugdtheaterscholen uit voor een gesprek om te zien waar nu juist in uw sector de behoeften, maar ook de uitdagingen liggen.

Eentje wil ik u wel noemen, een punt dat ook Piet Barendse signaleert in zijn onderzoek. Hij stelt dat als het gaat om het bereiken van allochtone jongeren, er maar weinig ontwikkeling is waar te nemen in het verbreden van het bereik. Er zitten zelfs relatief minder allochtone jongeren op de scholen dan vijf jaar geleden. Natuurlijk valt het beeld te nuanceren door bijvoorbeeld te wijzen op het zeer diverse Young Stage uit Rotterdam dat ik vanmiddag zag optreden, maar Barendse noemt het een belangrijk punt van aandacht voor de toekomst. En ik zou het eigenlijk wel wat scherper willen formuleren. De diversiteit van Nederland verdient het om ook op de theaterscholen tot uitdrukking te komen. Hoe gericht zijn de jeugdtheaterscholen op het werven van allochtone leerlingen? Wat is de strategie daarin? Worden de juiste netwerken aangesproken? Om het even echt op scherp te stellen: worden de lesroosters afgestemd op de hockeytraining of wordt er samengewerkt gezocht met scholen met veel allochtone leerlingen?

Vat u mijn woorden niet als verwijtend op. Juist omdat de jeugdtheaterscholen op zo'n hoog plan staan en juist omdat ook de overheden zich actief willen inzetten voor deze instellingen, vind ik dat de jeugdtheaterscholen zich de samenstelling van hun groepen moeten aantrekken. Want allochtone jongeren zijn natuurlijk niet minder enthousiast voor theater dan autochtone jongeren. Op de jeugdtheaterscholen wordt bovendien de basis gelegd voor het theater van de toekomst. U kunt mede invulling geven aan een betere, reële mix van spelers en publiek in de Nederlandse podiumkunsten. De toekomst op de planken ligt mede in uw hand. Het is een mooi feest vandaag. Laten we over vijf jaar weer een feestje vieren. Met nog sterkere jeugdtheaterscholen. Met nieuwe Antigone's en jonge Don Juans. En nieuwe Romeo's en Julia's.

Daarmee kom ik toch nog een keer terug op de samenstelling van de leerlinggroepen. Theo van Gogh regisseerde Najib en Julia, het liefdesverhaal van een Marokkaanse pizzakoerier en een Haags hockeymeisje. Wie staan er voor Romeo en Julia over vijf jaar? Wie weet een Turkse bankierszoon en een Nederlandse slagersdochter. Maar ik hoop eigenlijk op een mooie Drie Zusters. Nederlands, Antilliaans of Marokkaans. Hopelijk maakt dat dan minder uit.

Ik dank u voor uw aandacht.